veelste maal nog eens het standpunt van onze gereformeerde vereenigingen uiteen te zetten.

Waarom konden wij niet blijven bij den algemeenen bond. Bedoelt ons optreden tegenover dien Bond onvriendelijk te zijn, en te verwerpen het goede door hem tot stand gebracht? In geenen deele. Maar de nood is ons opgelegd, omdat wij een geheel andere voorstelling hebben van een jongelingsvereeniging, dan die bond koestert; en omdat wij meenen dat gereformeerde jongelingen ook in hun vereenigingsleven zich als zoodanig hebben te openbaren.

De opvatting van het karakter en de taak der jongelingsvereeniging, gelijk die bij allen, die bij het Wereld-comité zich aangesloten hebben, gevonden wordt, kan aldus omschreven: eenerzijds is de jongelingsvereeniging eene plaats van ontspanning en anderzijds is hare taak evangeliseerend op te treden, vooral onder jongelingen, die van de waarheid zijn afgeweken. Zelfs moet dat evangeliseeren zich verder uitstrekken dan tot de jongelingschap, en ook optreden in zondagsschoolarbeid, bijbel- en tractaatverspreiding, het organiseeren van gezellige avonden, anti-kermisvergaderingen, enz.

Nu is al die arbeid roeping en plicht — maar niet voor jongelingen of jongelingsvereenigingen als zoodanig. In den regel zullen jongelingen hiervoor zelfs niet geschikt zijn. Men meent vaak dat voor het zoogenaamde evangeliseeren slechts weinig kennis wordt vereischt, maar vergeet, dat kinderen te onderwijzen een hoogst moeilijk werk is — en dat een jongeling te overtuigen van de dwaling zijn wegs, veel verstand, kennis en wijsheid vraagt. Daarom loopt, helaas, het evangeliseeren door jeugdigen meestal op een zeer oppervlakkig Methodisme uit, dat soms vruchten doet rijpen als een wonderboom zoo snel opgeschoten, maar ook even weinig diep en blijvend.

Wanneer een jongeling echter werkelijk gaven van God heeft ontvangen en lust om zoodanigen arbeid te verrichten, laat hij dan zoeken of zijn kerkeraad hem in zulk werk kan en wil gebruiken; of, als deze zich met dien arbeid onder afgewekenen niet inlaat, zich aansluiten bij eene vereeniging, die bepaald voor zulke doeleinden is opgericht en daarvoor dient.

De jongelingsleeftijd wordt echter niet goed besteedt, als die zich hiervoor leent. Het is dan de tijd om de fundamenten des levens te verbreeden en te verdiepen, waarop later het klocke gebouw te rijzen heeft. Wanneer een kind aan te zwaren arbeid geset wordt, bij slechte voeding, dan zal het wel in een enkel jaar meer arbeid verrichten dan een ander kind, dat ter schole blijft gaan en goed wordt gevoed. Maar het is geen arbeid op den duur. De kracht wordt gebroken eer die ten volle ontplooid is, en later is het veel minder bekwaam én lichamelijk én geestelijk, dan het kind dat zijn tijd van rijpen voor den arbeid moest afwachten, en intusschen flink werd voorbereid. Zoo ook op ons terrein. Als de jongeling goed wordt geoefend, maar nog niet zijn kracht verbruikt in arbeid voor den rijpen leeftijd bestemd, zal hij straks als een flink, forsch gebouwd, stevig arbeider, tot zijn werk kunnen ingaan, wanneer de tijd daarvoor gekomen is.

Zij die de jongelingsvereeniging het liefst maken tot eene plaats van ontspanning, stellen de Amerikaansche en Engelsche vereenigingen als hun ideaal. Die vereenigingen, met gootsche gebouwen, leeszalen, afdeelingen voor sport, cursussen in talen, boekhouden, stenographie enz., geven alles wat zoo menig jongeling in de wereldsche kringen anders gaat zoeken: gezelligheid, afwisseling, uitspanning, en ook beroepsonderwijs.

Hoe echter hierdoor een groot kwaad van onzen tijd wordt bevorderd; onhuislijkheid, schijnt men niet in te zien, evenmin dat zoo de eischen aan het huis gesteld te zeer klimmen, en men zoo gewoonten aanwent, die men liefst niet later volhouden wil. Gerwegen van het feit, dat men hier zeer de grenslijnen uitwischt. Eenerzijds maakt men van de jongelingsvereeniging een societeit, zij het een christelijke, en anderzijds doet men het werk, waartoe de vakorganisaties geroepen zijn, met verwaarloozing van den arbeid, die aan de vereenigingen eigen moet zijn.

Tegenover deze opvatting staat nu ons ideaal. Een jongelingsvereeniging moet niet staan naar te hooge dingen, maar tevreden zijn met hetgeen voor haar leven naar 's Heeren ordinantiën gegeven is. Geen werk doen, voor mannenschouder vaak nog te zwaar. Haar roeping is niet om het even gehe uit te dragen in de wereld rondom ons, maar om er aan te arbeiden, dat hare leden steeds meer en beter gevormd worden voor de taak, die straks hen wacht in het leven. Allerlei werkt mee aan die vorming. School, gezin, kerk, de wrijving in het leven op werkplaats enz. En ook de jongelingsvereeniging. Zij moet niet arbeiden in bepaald vakonderwijs, maar in datgene wat toerusten kan om straks als mensch Gods in de maatschappij, en ook als wel ontwikkeld lid in de kerk des Heeren op te treden. Wat het laatste betreft door meerdere kennis te verbreiden onder haar leden over geschiedenis der kerk, der zending, der liturgie, en dieper inzicht in schrift en belijdenis, dan de catechisatie dit geven kan, die alleen bedoelt de bereiding van de gedoopte lidmaten voor de eerste toelating tot het Avondmaal.

En wat het eerste betreft door kennis van de historie van eigen land te kweeken, inzicht te geven in de sociale en politieke verhoudingen, en wat dies meer zij.

Dat de vereenigingen hiervoor zich door ouderen hebben laten voorlichten, hetzij door voordrachten, met gelegenheid tot het doen van vragen, of door aanwijzing van boeken of leidraden voor de bespreking te vragen, behoeft geen betoog. Evenmin hoe daarnaast de eigen oefening zeker niet mag verwaarloosd. Dus geen jongelingsvereeniging tot ontspanning slechts, met evangelisatiearbeid nog minder, geen societeit en geen vakvereeniging, geen bekeeringsinstituut, en geen leger des heils, maar eene vereeniging van jongelingen, die elkander, en dat onder goede leiding, zoeken te vormen voor de levenstaak.

En waarom dan gereformeerd? De algemeene bond formuleerde in het statuut van Parijs zijn standpunt aldus: „de christelijke jongelingsvereenigingen hebben ten doel jonge lieden te verzamelen, die Jezus als hunnen Heiland aanzien, naar den regel der Schrift hun leven begeeren in te richten en bereid zijn om, voor hun deel, aan de uitbreiding van het Rijk Gods te arbeiden. Geen verschil van meening, hoe zwaar het op zich zelf wege, mag, voorzoover het eene zaak betreft die niet met het eigenlijke doel der vereenigingszaak in betrekking staat, de broederlijke gemeenschap der vereenigingen onderling storen."

Met zulk een formule, die de bespreking van al „het kritieke" uit de vereenigingen weert, kon men Lutherschen en Baptisten, Mennonieten en Methodisten, Arminianen en Ethischen, en naar men hoopte ook Gereformeerden in ééne vereeniging samenbrengen.

Maar is dit nu een standpunt voor *ons* gesteld? Voor wie geen belijdenis heeft uitgemend. Maar voor hem die weet, dat juist wat *het hart* van zijn belijdenis raakt, niet mag aangeroerd, allerminst. Onze gereformeerde belijdenis beheerscht heel onze levens- en wereldbeschouwing. Het gaat er hier mee, als met de lagere school, gymnasium enn universiteit. Heeft men eenmaal het gereformeerde beginsel als zijn levensgedachte aanvaard, dan laat dat niet met rust, tot men doorziet hoe het gansch het leven beheerscht.

Welnu, als wij gereformeerd willen zijn en om het uitgangspunt: Gods souverein gezag eeren in alle dingen, én om het middel van kennen: Gods onfeilbaar Woord alleen, en om het doel: de glorie des Heeren in alle dingen, dan moeten wij dat ook aanvaarden voor ons vereenigingsleven. Het is zoo goed als onmogelijk om te handelen over onze historie, de inrichting van staat en maatschappij (van het naastliggende: bijbelbespreking, kerk- en vaderlandsche geschiedenis, behandeling van belijdenis en liturgie nog gezwegen) zonder dat ons gereformeerd zijn voor den dag komt. En daarom is het ook begonnen, om meer de kracht van ons belijden te verstaan en te beleven!

Dus is de nood ons opgelegd eigen gereformeerde jongelingsvereenigingen te hebben, en mag geen jongeling wien het met zijne gereformeerde belijdenis ernst is, zich aan deze vereenigingen onttrekken en bij andere vereenigingen zich aansluiten.

Nog menig woord ware te zeggen over het nut der bonds-organisatie om het doel te bereiken, dat onze vereenigingen hoe langs zoo meer aan het gestelde ideaal gaan beantwoorden. Ook hoe de ouderen geroepen zijn met al wat in hen is het streven onzer jongelingschap te bevorderen. Misschien dat ik later daarover nog eens schrijf.

Moge dit woord er nog toe dienen dat de vele jongelingen van gereformeerden huize, die in onze goede stad gevonden worden, en nog van meening zijn bij niet-gereformeerde vereenigingen te moeten blijven, inzien hoe zij de gereformeerde actie verlammen, en hoe het hunne roeping is zich bij onze vereenigingen aan te sluiten, en die met al wat in hen is te steunen.

Dit is uitnemend gezegd.

Niet uit dwaze Principienreiterei, niet om alles met een Gereformeerd vernisje te overgieten, maar omdat ons Gereformeerd beginsel staat tegenover het Methodisme, omdat onze kostelijke belijdenis niet mag opzij geschoven voor een vaag „Christendom boven geloofsverdeeldheid", daarom moeten onze Gereformeerde jongelingen een eigen bond hebben.

En wie zijn Gereformeerde belijdenis liefheeft en alleen uit de beginselen van het Calvinisme leven wil, behoort niet in een algemeen christelijken bond, maar in een bond van zijn medebelijders plaats te nemen.

Dáár alleen kan het Gereformeerde karakter tot zijn zuivere uiting komen. Dáár alleen kan de heerlijkheid van onze historie worden verstaan. En daar alleen kan de heilige geestdrift van het Soli Deo Gloria de bezielende macht van het leven onzer jongelingen worden.

Officieele Berichten.

Zending onder de Joden der Geref. Kerken in Nederland.

Ontvangen in Mei: Van J. H. Jzn. Zwartsluis *f* 1; door Ds. Kropveld van P. W. te Amsterd. *f* 1.50; van de Geref. Kerk te Naaldwijk *f* 5; gevonden in coll. te Rijswijk *f* 10. Dringend verzoekt onderg. om verdere liefdegaven. De uitgaven bedragen per maand aan colporteur, traktaten, ondersteuning van arbeid onder de Joden, wel 6 maal zooveel als er in Mei ontvangen werd. Dat de kerken ook deze zending lief mochten hebben!

N. Koops, Oostvestplein 65.

Rotterdam, 1 Juni 1903.

Agendum voor de Provinciale Synode van Zuid Holland, die D. V. den 23sten Juni 1903 en zoo noodig den volgenden dag zal gehouden worden te 's Gravenhage, in de Westerkerk, ingang Herderinnestraat 220, aanvangende des morgens ten 10 ure.

Afgevaardigden:

Primi:	*Secundi*:
CLASSE 'S-GRAVENHAGE.	
Ds. W. Doorn.	Ds. J. van der Linden.
Ds. C. W. J. van Lummel.	Ds. L. van der Valk.
Oud. J. van Golverdinge.	Oud. L. den Hoed.
Oud. A. Hoogeboom.	Oud. K. Stokdijk.
CLASSE ROTTERDAM.	
Ds. H. C. van den Brink.	Ds. S. T. Goslinga.
Ds. E. Douma.	Ds. J. van Haeringen.
Oud. A. den Boer.	Oud. G. de Bakker.
Oud. C. M. van Heijzelendoorn.	Oud. A. Klapwijk.
CLASSE LEIDEN.	
Ds. J. J. Impeta.	Ds. R. J. W. Rudolph.
Ds. J. Thijs.	Ds. K. van der Wal.
Oud. D. de Bruin.	Oud. J. C. van Biemen.
Oud. G. van den Eykel.	Oud. G. van Herwijnen.
CLASSE WOERDEN.	
Ds. J. Breukelaar.	D. M. Schuurman.
Ds. J. van Lonkhuyzen.	Ds. W. A. van Es.
Oud. M. van Muiswinkel.	Oud. A. Verduyn.
Oud. L. N. Grundmann.	Oud. H. J. van der Bijl.
CLASSE GOUDA.	
Ds. G. Dalhuysen.	Ds. T. Sap.
Ds. Joh. S. Langen.	Ds. E. H. Broekstra.
Oud. A. Heij.	Oud. J. van Oel.
Oud. Chr. Rupke.	Oud. C. P. Kapteyn.
CLASSE GORINCHEM.	
Ds. J. van Andel.	Ds. J. E. Reyenga.
Ds. A. Mulder.	Ds. K. J. Kapteyn.
Oud. C. M. van Houweling.	Oud. J. W. Moen.
Oud. G. den Hartog.	Oud. P. Los.
CLASSE DORDRECHT.	
Ds. H. G. de Jonge.	Ds. J. H. M. G. Wolf.
Ds. J. E. Vonkenberg.	Ds. C. Lindeboom.
Oud. H. Stehouwer.	Oud. A. Pijl.
Oud. D. J. Schouten.	Oud. H. de Zeeuw.
CLASSE BRIELLE.	
Ds. H. A. van Andel.	Ds. F. Drost.
Ds. C. Groote.	Ds. C. Steketee.
Oud. J. Troost.	Oud. C. Bosloper.
Oud. J. C. Borgdorff.	Oud. W. van der Linden

I. Opening der Synode namens de Classe 's-Gravenhage door de Kerk van 's Gravenhage (A en B).

II. Nazien der Geloofsbrieven.

III. Verkiezing van het Moderamen.

IV. Lezing en vaststelling der Notulen van de Provinciale Synode van 1902.

V. Rapporten door Deputaten voor: *a.* Examina en Emeritus verklaring; *b.* Hulpbehoevende Kerken; *c.* de Kas tot ondersteuning van minvermogende Studenten; *d.* het Provinciaal Weeshuis te Middelharnis; *e.* de grensregeling tusschen Rotterdam en Kralingen.

VI. Rekening en Verantwoording van den Quaestor.

VII. Ingekomen stukken.

Van de Classe Rotterdam: De Classe Rotterdam der Gereformeerde Kerken vraagt het advies der Provinciale Synode in zake de vraag, of de onmondige kinderen van hen die zich aan de Gemeente onttrekken en der geëxcommuniceerden nog beschouwd moeten worden als tot de Gemeente te behooren.

Van de Classe Woerden: De Classe Woerden der Gereformeerde Kerken vraagt, of het niet de bedoeling is der bekende bepaling van 1892, dat de doopleden belijdenis behooren te doen, waar God hun woonplaats stelde en dat zij dan ook daar behooren te catechiseeren en niet waar hun ouders kerken.

Met verzoek om doorzending naar de Generale Synode.

Van de Classe Gouda: De Classe Gouda der Gereformeerde Kerken vraagt: „Is het in de tegenwoordige omstandigheden nog wenschelijk en noodzakelijk, dat Art. 19 D. K. worde uitgevoerd?"

Van de Classe Gorinchem: De Provinciale Synode dringe bij de Hooge Overheid aan op beperking van den spoorwegdienst op den dag des Heeren.

Verzoek van den heer K. Blom: Ouderling bij de Gereformeerde Kerk van Asperen, om toelating voor het praeparatoir examen naar art. 8 D. K. (Ondersteund door den Kerkeraad van Asperen en de Classe Gorinchem.)

Schrijven van Generale Deputaten voor de Kas naar Art. 13 *D. K.*

Protest van den Kerkeraad der Geref. Kerk te Oudshoorn, tegen een besluit van de Classe Woerden.

Protest van den Kerkeraad der Geref. Kerk te Schoonhoven B en Willige Langerak, tegen een besluit van de Classe Gouda.

Verzoek van Ds. E. Th. Ploos van Amstel.

VIII. Benoemingen van Deputaten. — Curator Theologische School en Bestuurslid Weeshuis te Middelharnis.

IX. Aanwijzing van de oproepende Classe voor de aanstaande Provinciale Synode.

X. Sluiting.

Namens de Kerkeraden der Geref. Kerk (A en B) van 's Gravenhage,

W. Doorn, *V. D. M.*
J. van Golverdinge, *Ouderl.*
R. K. Brouwer, *V. D. M.*
J. J. Roode, *Ouderl.*

Kort verslag van de Zeeuwsche Predikanten Conferentie te Goes, op Woensdag den 3 Juni 1903.

Tot leden van het moderamen worden met meerderheid van stemmen gekozen: Ds. v. d. Hoorn en Koopmans.

Blijkens de presentielijst zijn aanwezig: 20 dienaren uit Zeeland, Ds. Goris van Zevenbergen, en de heer De Jager, Ber. Pred. van Bruinisse. Ook komen af en toe enkels toehoorders ter vergadering.

Ds. Bouma levert een diepdoordachte, dogmatisch exegetische studie over het begrip „geloof" in Hebr. 11.

DD. Meulink, Littooij, v. d. Veen, Hoek, Laman, Baaij en Wagenaar, wisselen met den Referent van gedachten, die, vooral in de reen dupliek, in zijn kracht kwam.

Dr. Wagenaar stelt, in een vijftal duidelijk geformuleerde Stellingen, helder zijn opvatting van de beteekenis van den Doop van Johannes in het licht.

Aan een zeer geanimeerde discussie, die na de pauze wordt voortgezet, wordt deelgenomen door DD. Kerssies, Hoek, v. d. Veen, Littooij, Bouma, Laman, Boeijenga, Koppe, Visser en Meuling, die door den Referent werden gerepliceerd.

Ds. Koopmans biedt een proeve van hernieuwing van eenige art. der D. K. die door de D.D. Koppe, Littooij, Wagenaar, Bouma en Hoek wordt besproken en door hem nader toegelicht.

Ds. Laman boeit de aandacht met een schoone lezing over het Essenisme. In een breede opgezette, historisch rijke, in keurigen vorm gestelde rede, worden de verschijnselen en het wezen dezer secte duidelijk voorgesteld.

De D.D. Wagenaar, v. d. Veen, Bouma en Hoek doen nog eenige vragen die door den spreker worden beantwoord.

De Praeses stelt nu aan de orde de opgave, bespreking en keuze van onderwerpen voor de volgende Conferentie, die D. V. weer den dag vóór de e.k. Prov. Synode zal worden gehouden.

Na eenige deliberatie worden uitgenoodigd om te refereeren over:

„Apocalyptiek". Ds. Laman sec. Ds. v. d. Veen
„Assyriologie en Aegyptologie". Dr. Wagenaar sec. Ds. Meulink.

Verband tusschen het gebed en de dankzegging in het formulier van de H. Doop Ds. Koppe sec. Ds. Littooij.

„Smytegelds invloed in Zeeland" Ds. Hoek sec. Ds. Visser.

Hierbij wordt afgesproken, dat de primi bij *wettige* verhindering, hunne secundi minstens *twee* maanden te voren, hier mede in kennis hebben te stellen.

Aan het einde der werkzaamheden gekomen, spreekt de voorzitter een afscheidswoord. Zijn wensch is vervuld.

„Een recht broederlijk samenzijn was ons bereid. Dank aan allen, die tot verhooging van hetzelve zoo bereidwillig hebben medegewerkt".

De scriba brengt hem den dank der verg. voor zijn gewaardeerde leiding, en gaat daarna op verzoek van den praeses, na het zingen van Ps. 84 : 6 voor in dankgebed.

Namens de Conferentie,
J. J. Koopmans Jr., *Scriba.*

Grijpskerke, 8 Juni 1903.

Korte Notulen van de Provinciale Synode der Geref. Kerken in Zeeland, gehouden te Goes, 4 Juni 1903.

1. Ds. v. d. Veen opent deze vergadering; gezongen Ps. 68 : 16; gelezen Openbaringen 1, en daarna gaat hij voor in gebed.

2. Ds. v. d. Kamp en oudl. Mulder zien de lastbrieven na; alle primi zijn ter vergadering, behalve Br. Verkerke; deze is door plotselinge ongesteldheid verhinderd.

3. In 't moderamen worden benoemd: Ds. Littooij, praeses; Ds. v. d. Kamp, scriba; Ds. v. d. Veen, assessor; Ds. v. d. Kooij, adj. scriba.

4. De scriba der vorige vergadering, Ds. Esselink, leest de notulen. Ze worden onveranderd goedgekeurd, met dankbetuiging voor de zeer vele diensten.

5. Uitgebracht worden de volgende rapporten en verslagen:

a. een rapport, dat de Synode in comité ontvangt.

b. Door Ds. v. d. Veen, inzake een contract met den werkgever van de Zuider-Kerkbode; dit geeft aanleiding tot eenige discussie; de vergadering besluit deze te verdragen, totdat Ds. Bouma zal gekomen zijn, die tot de commissie behoort, hiervoor benoemd.

c. Door Ds. Donner over den gehouden Zendingsdag. Met algemeene stemmen wordt besloten: D. V. 't volgend jaar weer een Zendingsdag te organiseeren;

de kosten zullen gedragen worden door de provincie; op veler verzoek zal de Zendingsdag niet meer op een feestdag zijn.

d. Door Ds. Littooij, als curator van de Theol. School.

e. Door Ds. Hulsebos, als deputaat voor de hulpbehoevende Kerken. Hierbij wordt behandeld punt f van het agendum, van de Classis Middelburg, luidende: Moet de collecte alleen voor Kootwijk zijn, of ook nog voor andere hulpbehoevende kerken. Verwezen wordt naar art. 11 D. K. O. met de aanteekening van art. 176, acta 1893. Een zoek geraakt voorstel der Classis Middelburg zal nog uit de acta worden opgezocht en doorgezonden.

f. De rapporteur voor de kas „ter verpleging van krankzinnigen, idioten, enz." is niet ter vergadering.

g. Door Ds. v. d. Kooij, namens deputaten ad examina.

h. Door Ds. Esselink, inzake emeritaat van Ds. Vrolijk.

i. Door Ds. Tholen, als penningmeester, ad interim. van de kas voor Em. Pred. Wed. en Weezen.

Hierbij wordt gelezen een schrijven van de generale deputaten, en nog nader mondeling toegelicht door Ds. Goedbloed. Hierbij blijkt dat onze prov. kas niet *f* 400 aan de algemeene kas heeft afgedragen, en ook niet *f* 500 heeft ontvangen. Er wordt nu een nieuwe regeling vastgesteld, om zulks te voorkomen voor het vervolg. Als deputaten voor de „Em. Kas" worden aangewezen: Ds. Tholen (tevens penningmeester), Ds. Koopmans, Ds. Esselink, Ds. Donner, Ds. v. d. Kooij.

6. Ds. v. d. Kooij deelt mede dat de Prov. kas een nadeelig saldo heeft van *f* 220,14½; en de kas „ex bon. pub." een voordeelig saldo van *f* 1567,34½.

7. Nu komen in behandeling de voorstellen en vragen:

lett. *a.* Door ongesteldheid heeft Ds. Esselink van het voorstel inzake losmaking van predikanten, geen kennis kunnen nemen; 't zal D. V. worden doorgezonden naar de Generale Synode.

lett. *c.* De vergadering oordeelt inzake Oud-Geref. Kerken" thans niets te kunnen doen; alleen 't Christelijk onderwijs kan hier helpen.

lett. *d.* Het voorstel der Classis Middelburg, in betrekking tot Emeriti pred. en pred. wed., stelt Dr. Wagenaar voor te wijzigen; naar aanleiding daarvan wordt het in overeenstemming gebracht met art. 5, *j.*; de termijn blijft bepaald op 6 maanden, en de nadere regeling zal aan elke classis staan; dit voorstel wordt nu aangenomen met 18 stemmen voor, 1 tegen. Nu wordt een uur pauze gehouden.

8. De praeses laat, bij de heropening, zingen Ps. 25 : 2. De behandeling der vragen en voorstellen wordt voortgezet:

lett. *e.* en *i.* Steun voor hulpbehoevende Kerken wordt met algemeene stemmen toegestaan.

g. Het bezwaar van Krabbendijke „tegen art. 211 Acta Gen. Synode 1902" wordt naar deze Classis en Kerk teruggezonden.

h. Het bezwaar van Poortvliet is niet ingekomen en kan dus niet in behandeling komen.

i. k. l. Steun met het oog op Emeriti pred. weduwen en weezen. De Classes en Kerken worden verwezen in overeenstemming met art. 5 *j.* naar onze prov. deputaten; deze worden gemachtigd om, na gedaan onderzoek, hierover eene beslissing te nemen en namens de provinciale Synode de gelden uit te betalen.

9. *b.* Het voorstel: „De Classe Middelburg dringt er op aan, dat eindelijk het voorstel inzake de Kerkbode behandeld en afgehandeld worde op de a.s. Synode", komt in behandeling.

en tevens 't rapport van Ds. v. d. Veen, namens de deputaten adhoc, over deze zaak. Ds. Bouma en ook Br. Le Cointre zijn ter vergadering. Op verzoek van den president praesideert de assessor. Na een breede discussie wordt verworpen een voorstel van Ds. v. d. Berg, om bij dezen stand van zaken de discussie te sluiten en de onderhandelingen af te breken.

Daarna worden twee voorstellen ingediend en besproken.

a. Voorstel-Littooij: de vergadering aanvaarde 't concept, ingediend door Ds. Hulsebos.

b. Voorstel Wagenaar: de vergadering aanvaarde 't concept, ingediend door Br. Le Cointre.

't Voorstel-Littooij verkrijgt de besliste meerderheid (9 stemmen) en 't voorstel-Wagenaar komt dientengevolge niet in stemming. Twee broeders blijken zonder kennisgeving of verlof vertrokken te zijn.

10. De begrooting wordt vastgesteld op *f* 550.

11. Worden gecontinueerd met algemeene stemmen: Ds. v. d. Kooij, als penningmeester, Ds. Hulsebos, als deputaat voor hulpbehoevende kerken, de broeders deputaten ad examina; in de vacature-De Jong wordt benoemd Ds. J. v. d. Berg.

12. Nog wordt bepaald, dat D. V. de volgende Synode zal vergaderen te Middelburg; en wel op Woensdag, bijgevolg de Predikanten-Conferentie op Dinsdag; de onkosten der conferentie zal de prov. penningmeester aan 't comité uitbetalen.

13. Na Ps. 90 : 9 gezongen te hebben, sluit de praeses deze Synode met dankzegging.

A. Littooij, *Praeses.*
R. J. van der Veen, *Assessor.*
R. v. d. Kamp, *Scriba.*
A. H. v. d. Kooij, *Adj.-Scr.*

Kort verslag der vergadering van de classe 's-Gravenhage, gehouden 12 Mei 1903 te 's-Gravenhage, Herderinnestraat 22a.

Het moderamen bestaat uit Ds. Van der Valk, praeses, Ds. Troost, assessor en Ds. Van Minnen, scriba.

Op voorstel van den praeses besluit de classe een felicitatie-telegram te zenden aan Ds. Eisma, die afwezig zijnde heden zijn 25 jarige ambtsbediening mag herdenken.

De stukken betreffende de beroeping van Ds. Heeres van Hantum c. a. naar De Lier worden gesteld in handen van een commissie, die rapporteert dat de stukken van het beroep in orde zijn. Het beroep wordt geapprobeerd.

Voor kennisgeving wordt aangenomen het rapport der zendingsdeputaten, waaruit blijkt dat hun aandacht bijzonder op twee broeders gericht is in verband met een eventueele beroeping naar Java.

Ingekomen is ten slotte een mededeeling, dat op 23 en 24 Juni a.s. de Prov. Synode van Zuid-Holland te 's Gravenhage zal gehouden worden.

Als Depp. naar die Synode worden gekozen Di. Van Lummel en Doorn en ouderl. v. Golverdinge en Hoogeboom als primi; Di. Van der Valk en Van der Linden en ouderl. Den Hoed en Stokdijk als secundi.

De correspondent der Theol. School dringt er op aan, dat de hand worde gehouden aan het besluit om de collecten voor de school in Mei en Nov. ter class. vergadering af te dragen.

Bij het gehouden appel nominal blijkt, dat drie leden de vergadering zonder voorkennis van den praeses verlaten hebben. Onder instemming van allen wordt hierover afkeuring uitgesproken.

Namens de classe 's-Gravenhage,
J. G. Kunst, *Actuarius.*

Buitenland.

Duitschland. Opheffing der Brandenburgsche Konsistorialorde van 1573.

Volgens bovengenoemde orde werd het bouwen van kerken en pastoriën gerangschikt onder de lasten die een burgerlijke gemeente te dragen had. Dit was voor dien tijd niets bevreemdends. De kerkelijke en burgerlijke gemeente waren één. Daarom kon in een kerkorde het bruggeld worden vastgesteld, omdat het in de armenkas vloeide. Geheel Brandenburg was Luthersch. In 1702 waren er verscheidene Fransch-Gereformeerde kerken in Brandenburg de leden werden echter toen vrijgesteld van het betalen van geld voor het bouwen van Lutherische kerken en pastorieën. Het principe was echter: het bouwen van kerken enz. is plicht der burgerlijke gemeenten. In andere Provinciën van Pruissen werd dit beginsel niet gehuldigd. Op grond van de Konsistorial-orde werd de gemeente Berlijn gedwongen groote geldsommen voor het bouwen van nieuwe kerken te betalen.

Nu heeft het „Kammergericht" beslist, dat de bepalingen van 1573 geen bindende kracht meer hadden voor steden en dorpen; alleen een zedelijke verplichting kon daaruit voorvloeien.

Dat deze beslissing groote ontroering onder de geloovige leden der Pruissische landskerk veroorzaakte, is te begrijpen. De gevolgen van de gevallen beslissing zijn nog niet te overzien. Maar elke zaak heeft twee zijden. Onder de Konsistorial-orde van 1573, bevestigd door de wet van 1702, zuchtten reeds lang de kleinere Luthersche gemeenten in de Mark Brandenburg, namelijk die welke zich niet met de Pruissische Unie konden vereenigen en daarom vrije Luthersche kerken gingen vormen. In de steden merkte men weinig daarvan, wijl de meesten er zich niet over bekommeren, welke uitgaven van de 150 percent gemeentelasten, bestreden worden. Maar op het land merkt men van dien last des te meer. Toen de Konsistorial-orde uitgevaardigd werd, was het geheele land Luthersch; tegenwoordig zijn verschillende kerkelijke gemeenten in ééne burgerlijke gemeente te vinden. Nu heeft men toch geen recht om leden van eene andere kerk te dwingen, kerken en pastorieën te bouwen voor de leden der Pruissische landskerk. Opmerkelijk is het ook dat, de Lutherschen die niet met de Unie medegingen, in provincien buiten Brandenburg niet gedwongen konden worden belasting te betalen voor menschen, wier kerkelijk standpunt zij moesten veroordeelen. Reeds in 1873 hoopten de Luthersche gemeenten door de wet betreffende het uittreden uit de kerk van de geheele belasting vrijgesteld te worden. Doch alle klagen en petitioneeren hielp niets. Wanneer men zich tot den Landdag wendde, dan heette het: dit geldt maar het handjevol Oud-Lutherschen. Toen de stad Berlijn petitioneerde, verklaarde de vertegenwoordiger der regeering, dat buiten de stad Berlijn niemand belang had bij de opheffing der Konsistorial-orde. Het hielp niets. De bezitters van goederen, die oorspronkelijk aan Fransch-Gereformeerden behoord hadden, werden van de kerkelijke belasting vrijgesteld; de Oud-Lutherschen moesten betalen.

Toen de orde van 1573 uitgevaardigd werd, was het geheele land Luthersch. In de 19de eeuw is de zaak zoo komen te staan, dat eene kerk de voordeelen van een wet genoot, van welke niemand zeggen kan, dat zij in het fundament der Luthersche belijdenis staat, terwijl zij die toch „ook" Lutherschen zijn, de zoogenaamd Oud-Lutherschen, niets daarvan genieten. Wanneer eene Luthersche kerk een kerk bouwde, werd het beginsel, dat kerken voor rekening der gemeenten gebouwd moeten worden, niet toegepast. Wanneer zij een kerkgebouw en eene woning voor hun predikant hebben wilden, moesten zij die uit eigen middelen bouwen, en gelijk bekend is, zijn hunne gemeente klein en arm. Wanneer er voor de landskerk kerkgebouwen en pastorieën moesten verrijzen, dan moesten de Oud-Lutherschen daarvoor ook betalen, evengoed als de leden der Pruissische landskerk. Deze vreemde staat van zaken bestaat alleen in de Brandenburgsche mark, maar wordt daar voor een zwaren last en een grooten druk gehouden.

Volgens den tekst van de uitspraak van het Kammergericht wordt alleen voortaan het bouwen van nieuwe kerken niet meer door de burgerlijke gemeente betaald. Wanneer herstellingen aan kerkgebouwen ten laste der gemeente blijven, dan zijn de Lutherschen op kleine plaatsen en op het platteland er niet veel beter aan toe. Immers het bouwen van nieuwe kerken komt zelden voor, wèl worden dikwijls oude hersteld, waarvoor veel geld noodig is.

Gelijk wij uit een Luthersch orgaan: de *Allgem. Evang. Luth. Kirchenz.*, vernamen, doen de oud-Lutherschen geen aanspraak gelden op de kerkelijke goederen en stichtingen der voorouders, ofschoon die stichtingen dikwerf plaats hadden met het uitgedrukte doel, dat daardoor de prediking van de zuivere Luthersche leer ook aan hun nageslacht zou worden gebracht. Zij zullen ook nooit den eisch laten hooren, dat de burgerlijke gemeenten hunne kerken moeten bouwen. Zij dragen hunne lasten nu reeds meer dan 70 jaar, zijn daaraan gewoon en klagen er niet over. Bij hen leeft de overtuiging, dat het tijdelijke goed ons niet al te zeer ter harte moet gaan; maar dit neemt niet weg, dat zij gaarne bevrijd zullen zijn van den last van Kerken te bouwen en te onderhouden van menschen, die anders over de religie denken dan zij. Daarom spreekt het vanzelf, dat zij zich zouden verheugen indien de Konsistorial-orde van 1573 geheel buiten werking werd gesteld.

Engeland. Een besluit van de bisschoppen van Winchester en Salisbury.

Wij lezen in *The Christian*: „De bisschoppen van Winchester en Salesbury hebben zich gehaast aan hun geestelijkheid bekend te maken, dat zij van voornemen zijn de misbruiken te keer te gaan, die zij reeds te lang hebben toegelaten. Daarom is door de geheele diocese van Winchester het gebruik van wierook verboden, alsmede reservatiën, „devotions" aan de Maagd Maria en aan de heiligen en andere onregelmatigheden. De uiterste partij, die der Ritualisten, is over deze stellige verklaring slecht te spreken, maar wij vermoeden dat het grootste deel van het volk eensteemmig is in het hartelijk toejuichen van de cordaatheid van den bisschop. Dr. Ryle is even krachtig, en schoon zijn herderlijke brief „geen geringe verontwaardiging" onder een zekere partij heeft gewekt, zoo heeft hij de goedkeuring der meerderheid verkregen. Een krachtig, hoffelijk handelen op die manier, met het doel om eenheid en vrede te brengen op den grondslag van de duidelijke beginselen en de leer van de kerk van Engeland, zal veel er toe bijbrengen om steenen des aanstoots van het pad van menigeen weg te nemen."

Volgens ons moet er iets anders gebeuren! Dat bisschoppen eener Protestantsche kerk het invoeren van Roomsche ceremoniën in hunne kerk afkeuren en verbieden, spreekt haast van zelf, al wordt het door de meeste bisschoppen niet gedaan. Maar de oorzaak van de ellende der Engelsche staatskerk wordt op die manier niet weggenomen. Wat baat het of men al eenige takken van een boom die giftige vruchten draagt, afslaat, als de stam gaaf blijft staan? Als men eens ging onderzoeken, of het indringen van Roomsche ceremonien niet het gevolg